

Tekst pärineb väljaandest:

Üheskoos kirik, I: Kirik - Pühakiri - Armulaud - Amet, koost. T.-A. Pöder, K. Lääs, K.E. Pöder, EELK Usuteaduse Instituudi toimetised 21 / Süstemaatilise ja oikumeenilise teoloogia foorum 2, Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2022.

7.

Pühakiri – usutunnistus – kirik

Evangeelsete Kirikute Osaduse Euroopas õpetuskõneluse tulemus

Lõppversioon 2012

EKOE täiskogu otsused Firenzes, 20.–26. september 2012:

1. Täiskogu tänab kõiki 2008. a konsultatsioonist osavõtnuid ja redaktsioonitoimkonda dokumendi „Pühakiri – usutunnistus – kirik“ väljatöötamise eest.
2. Täiskogu tervitab dokumendi koostamisel toimunud laialdast arutelu liikmeskirikutes ning on tänulik diferentseeritud kommentaaride eest, mille analüüs on leidnud kajastamist lõppversioonis.
3. Täiskogu võtab dokumendi vastu ja kinnitab selle.
4. Täiskogu palub kirikutel võtta õpetuskõneluse tulemus vastu ja arvestada seda edasises töös kõnealuste teemadega nii kirikusiseselt kui ka kõnelustes teiste kirikute ja traditsioonidega.
5. Täiskogu soovib käsitleda dokumendi viimases peatükis nimetatud lahtiseid küsimusi uuel õpetuskõnelusel [, mille teemaks on] „kirikuosadus“.

Sisukord

Saateks eestikeelsele väljaandele (T.-A. Pöder)	186
Eessõna	187
1. Ülesanne	188
2. Sõna, mis tunnistab iseendast	190
3. Pühakiri kui tunnistus Jumala kõnelemisest	193
4. Jumala sõna kui töotus ja nõue	194
5. Pühakirja tõlgendamine	195
6. Pühakiri, kirik ja pärimus	199
7. Kiriklike usutunnistuste autoriteet	201
8. Katoolsus ja partikulaarsus	204
Õpetuskõnelusest osavõtjad	205

Saateks eestikeelsele väljaandele (2014)

Evangeelsete Kirikute Osaduse Euroopas 7. täiskogul (Firenze 2012) menetletud dokumentidest pälvisid erilist tähelepanu õpetuskõneluste tulemused. Neid oli kaks: „Amet – ordinatsioon – *episkope*“ ja „Pühakiri – usutunnistus – kirik“.

Õpetuskõneluste raames töötavad EKOE-s liikmeskirikud tavapäraselt selliste teoloogiliste küsimuste kallal, mida on nende erinevates konfessioonides ja traditsioonides mõistetud erinevalt, ilma et erinevused oleksid iseloomult kirikuid lahutavad. Ühist edasitöötamist õpetuslike erinevuste kallal nimetab Leuenbergi konkordia (LK) kirikuosaduse ülesandena ning ühine teoloogiline töö ongi olnud oluliseks kirikuosaduse teostamise elemendiks.

Edasist tööd nõudvate küsimuste seas nimetab LK esimesel kohal „hermeneutilis[i] küsimus[i], mis puudutavad Pühakirja, usutunnistuse ja kiriku mõistmist“ (LK 39). Veel viis otseselt nimetatud teemaderingi on möödunud aastakümnete jooksul ühel või teisel moel juba leidnud käsitlemist. EKOE 6. täiskogu (Budapest 2006) tegi ülesandeks viia läbi õpetuskõnelus teemal „Pühakiri – usutunnistus – kirik“. Õpetuskõneluse toimumise käiku, teksti küsimuseasetusi ja põhitulemusi tutvustab dokumendi eessõna.

7. täiskogu käsitles dokumenti nii mitmetes töörühmades kui ka mitmel plenaaristungil. Tehti ettepanek mõne sõnastuse muutmiseks. Neid on käesolevas lõppversioonis arvestatud. Viimaks langetas täiskogu dokumendi staatuse ja edasise kasutamise osas otsuse, mis on järgnevas täielikul kujul ka ära toodud.

Nii eesti keeles juba avaldatud „Amet – ordinatsioon – *episkope*“ kui ka nüüd ilmuv „Pühakiri – usutunnistus – kirik“ ei ole mõeldud edendama üksnes evangeelsete kirikute üksteisemõistmist, vaid aitama ühise evangeelse positsiooni piiritlemisega kaasa ka EKOE ja liikmeskirikute oikumeenilisele suhtlusele teiste konfessioonide, kirikute ja kristlike traditsioonidega. Ühisel teoloogilisel tööol on väga oluline roll kirikuosaduse süvendamisel ja kujundamisel.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) delegaadina osales õpetuskõnelusel õp prof Randar Tasmuth (kes oli toona ühtlasi EELK Usuteaduse Instituudi rektor).

Tekst koostati algselt saksa keeles ning tõlgiti kohe teistesse EKOE ametlikesse keeltesse (inglise ja prantsuse keelde). Dokument *Schrift – Bekenntnis – Kirche / Scripture – Confession – Church*. on ilmunud 2013. aastal EKOE ametlikus kakskeelses nn Leuenbergi tekstide sarjas (Im Auftrag des Rates der Gemeinschaft Evangelischer Kirchen in Europa / Mandated by the Council of the Community of Protestant Churches in Europe, Herausgegeben von / edited by Michael Bünker. Leuenberger Texte / Leuenberg Documents 14. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt; käesolevas saatesõnas on kasutatud selle väljaande saateteksti).

Dokumendi on saksakeelsest originaalist tõlkinud Vallo Ehasalu, toimetanud teoloogiliselt Thomas-Andreas Pöder ja keeleliselt Urmas Nõmmik. Tõlge ilmub EKOE nõukogu loal ja koostöös EELK konsistooriumi välissuhete komisjoniga.

Thomas-Andreas Pöder, EKOE nõukogu liige

Eessõna

EKOE 6. täiskogu soovitas „nõukogul kutsuda kokku õpetuskõneluse rühm käsitlemaks teemat „Pühakiri – usutunnistus – kirik“. Rühma eesmärgiks on koostada tekst, mis käsitleb Pühakirja mõistmise, usutunnistuse hermeneutika ning kiriku sõnumi ja kirikuks olemise suhte küsimusi. Teksti ülesanne on aidata kaasa EKOE kirikliku identiteeti selgitamisele ja osaduskonna selgemale paigutumisele kõnelustes teiste kirikutega.“¹

Selle teema olulisus on ilmne. Alates 1973. aastast on tehtud mitmesuguseid katseid läheneda juba Leuenbergi konkordias (LK 39) edasiseks tööks soovitatud „hermeneutis[t]ele küsimus[t]ele, mis puudutavad Pühakirja, usutunnistuse ja kiriku mõistmist“, kuid neid pole lõpule viidud. Asjaolu, et need küsimused nõuavad pakilist käsitlemist, ei vaja erilist selgitamist, ning käesolev õpetuskõneluse aruanne nimetab selle põhjuseid oma esimeses lõigus.

Metoodiliselt lähtus EKOE nõukogu EKOE täiskogu soovitusest „vaadata uuesti üle õpetuskõneluste senine struktuuri, /.../ tööviisi ja retseptsiooni praktika, et valida iga konkreetse teema käsitlemiseks – pidades silmas ka vastuvõttu (*Rezeption*) – sobiv metoodika“ ning „tagada liikmeskirikute (ka kirikute juhtkondadest kaugemale ulatuv) osalus“.²

Selle ülesande lahendamiseks valiti järgnev menetlusviis.

Esimese sammuna töötas 2007. a jaanuaris nõukogu poolt kokku kutsutud viieliikmeline rühm välja teksti visandi ja saatis selle erinevatele teoloogidele erinevatest maadest ja [konfessionaalsetest] traditsioonidest. Tagasiside põhjal muudetud sõnastuses saadeti see juba 2008. a alguses edasi kirikutele. Kirikuid kutsuti üles arutama esialgset tulemust ning saatma esindajaid konsultatsioonile 2008. a sügisel. Selle esimese – teadlikult 15 leheküljega piirduva – sõnastuse üle arutati paljudes kirikutes põhjalikult juba protsessi selles järgus. Nii võisid enam kui 40 kiriku esindajad Berliinis toimunud konsultatsioonil (september 2008) esialgset sõnastust edasi arendada ja tuua sisse nende kirikuid huvitavaid teemasid. Berliinis laiendati redaktsioonitoimkonda 11-liikmeliseks ja see töötas 2009. a kevadel välja uue sõnastuse, mille nõukogu saatis edasi kirikutele. Retseptsiooni teine järk kestis 2009. a sügisest kuni 2011. a suveni. Kirikute tagasiside põhjal sai redaktsioonitoimkond koostada 2011. a septembris käesoleva teksti.

Selles protsessis ilmnas EKOE kirikute vahel valitsev laiapõhjaline sisuline konsensus hermeneutika küsimustes. Laialdase heakskiidu leidsid teksti kuus esimest

¹ *Gemeinschaft gestalten – Evangelisches Profil in Europa. Texte der 6. Vollversammlung der Gemeinschaft Evangelischer Kirchen in Europa – Leuenberger Kirchengemeinschaft – in Budapest, 12.–18. September 2006. Frankfurt a. M. 2007.* Toim. Wilhelm Hüffmeier, Martin Friedrich: 308 (*Schlussbericht*, 2.2.1.2); inglise keeles: *Freedom is Binding. Report of the 6th General Assembly of CPCE. 2006, no. 2.2.1.2).*

² Sealsamas, 318 (*Schlussbericht*, 4.2.2).

alajaotust, mis seletavad Jumala sõna mõistmist, Pühakirja kui tunnistust Jumala kõnelemisest, Pühakirja tõlgendamist, selle seost traditsiooniga ja kirikut rajavat loomust. Neid võib pidada EKOE kirikute ühiseks seisukohaks. Ka usutunnistuse tarvilikkuse ja kirikute seotuse osas usutunnistusega kirjeldati arusaamade kokkulangevust (7. alajaotus), mis tagasiside käigus osutus siiski erisusi sisaldavaks. See keerukus saab veelgi selgemaks ühenduses kohustatuse ja siduvuse küsimusega, mis puudutab muuhulgas ühist kirikuks olemist EKOE sees. Mõned kirikud oleksid oodanud, et EKOE ja EKOE-sisese siduvuse küsimuse käsitus oleks olnud ulatuslikum. Seda tuleb aga teha mingis teises seoses. Nii on ka teksti viimane, 8. alajaotus mõistetav pigem edasistele lahendamist vajavatele ülesannetele osutamisenä.

Kokkuvõttena on oluline:

- EKOE kirikud väljendavad esimest korda pärast reformatsiooni ühiselt, mida on täna võimalik öelda Jumala sõna mõistmise, Pühakirja kui Jumala kõnelemise tunnistuse, Pühakirja tõlgendamise kohta ja selle suhte kohta traditsioonide ja usutunnistustesse;
- EKOE kirikutel on ees ühine ülesanne töötada edasi kohustatuse ja siduvuse küsimustega, kaasa arvatud kohustatuse ja siduvuse küsimused EKOE sees. Seepärast tehakse Firenze täiskogul (septembris 2012) ettepanek korraldada õpetuskõnelus kirikuosaduse teemal. Käesolev tekst annab aluse edasiseks ja süvenevaks tööks nende, viimselt ühtsuse mõiste jaoks EKOE-s oluliste küsimustega.

André Birmelé, õpetuskõneluse töörühma eesistuja.

I. Ülesanne

Leuenbergi konkordia (LK 4) tuletab meelde seda, mis on reformatsioonikirikuid alati ühendanud: „/.../ nad lähtusid uuest, vabastavast ja kindlust andvast kogemusest evangeeliumiga. Astudes välja tunnetatud tõe eest, sattusid reformaatorid üheskoos vastuollu tolle aja kiriklike tavadega. Seepärast tunnistasid nad üksmeelselt, et elu ja õpetuse mõõdupuuks peab olema evangeeliumi algne ja puhas tunnistus Pühakirjas“. See veendumus on reformatsiooni ühine pärand ja ühendab meid kirikutena *Evangeelsete Kirikute Osaduses Euroopas*.

Meil on konsensus ka selles, et meid juhivad Pühakirja tõlgendamisel meie kirikute põhilised usutunnistused ja õpetusdokumendid. Kuid me eristume küsimuses, millised usutunnistused on selle puhul mõõduandvad ja mil määral on need kehtivad. Seda mitmekesisust mõistame me aga kui rikkust, sest kuulutades välja kirikuosaduse „erinevate usutunnistustega kiriku[te]“ (LK 29; vrd 37) vahel, tahab Leuenbergi konkordia sellega just öelda, et üks evangeelium Jeesusest Kristusest võib leida väljenduse usutunnistuse erinevates sõnastustes.

Kuid Piibli mõistmise ja tõlgendamise viiside osas on meil erinevusi nii üksikute kirikute sees kui ka meie kirikute ja konfessionaalsete traditsioonide vahel. Seepärast nimetabki Leuenbergi konkordia „hermeneutilis[i] küsimus[i], mis puudutavad Pühakirja, usutunnistuse ja kiriku mõistmist“ ühena teemadest, mis vajavad edasist tööd (LK 39).

(1) Meie kirikud on kogu oma ajaloo jooksul tundnud Pühakirja mõistmise ja usutunnistuse hermeneutika küsimustega tegelemise vajalikkust. Tänapäeval tunneme seda vajadust mitte ainult EKOE kirikute sees, vaid ka nende omavahelise osaduse teostamisel.

Küsimus, kuidas Piiblit õigesti mõista ning milline autoriteet on selle ütlustel tänapäeval, omandab meie ühiskonnas veel palju põhimõttelisema ja pakilisema tähenduse. Paljud inimesed meie kirikutes ja kogudustes ning väljaspool küsivad, mis tähendus saab olla selle vana raamatu tekstidel tänapäeva elu jaoks. Paljud kahtlevad, et neist [tekstidest] võib olla meile abi kaasaegsetes eluküsimustes orienteerumisel. Neil on raske mõista, mis seos on Piibli vanadel lugudel ja sõnumil, mida kirik kuulutab tänapäeval. Samuti seatakse kahtluse alla Piibli eksklusiivne asend võrreldes teiste religioossete tekstidega. Paljudele kirikutele on proovikiviks traditsiooni katkemine. Üha vähenev piiblitundmine üldhariduses puudutab Piiblile tugineva kiriku enesemõistmise kõige sügavamat tuuma.

Samal ajal on kristluses väga elavaid liikumisi, mille aluseks on edasiantud piibli-teksti ja jäävalt kehtiva Jumala sõna range samastamine. Sageli kõnetab see just noori inimesi, kes otsivad elus pidepunkti. See viib tihti selliste käsu kuulutamise vormideni, mida ohustab vastuollu sattumine evangeeliumi olemusega. Nii seisavad just evangelised kirikud ülesande ees, kuidas avada ja esindada Pühakirja tähendust ja autoriteeti Jumala sõnana, sattumata Pühakirja põhisõnumit mittetabava kirjatäheusu lõksu.

(2) Kuid Pühakirja mõistmise küsimus kerkib üles ka dialoogis kirikute ja liikumistega väljaspool EKOE-d. Ühest küljest ühendab meid kõigi kristlike kirikute ja rühmitustega toetumine Piiblile kui Pühakirjale ning kogu kristliku õpetamise ja tegevuse alusele ja mõõdupuule. See Pühakirja põhjaneva autoriteedi tunnistamine on kogu meie aja oikumeenilise koostöö ja kirikutevaheliste kõneluste aluseks. See kehtib nii kohtudes väga erinevate evangeelse kristluse vormidega evangelikaalsetes, karismaatilistes või uusnelipühilaste liikumistes või nelipühikirikutes ja -kogudustes kui ka kõnelustes õigeusu ja roomakatoliku traditsiooni kirikutega.

Teisest küljest ilmnevad Pühakirja mõistmises otsustavad erinevused. Kõneluses uusnelipühilaste liikumisega, ka evangeelsete kirikute sees, on teemaks eelkõige vaimuandide, Uues Testamendis sisalduva tervendamises ülesande ja Piibli õnnistuse tootuse tähendus Pühakirja terviktunnistuse seisukohast.

Ka EKOE kirikute dialoogis õigeusu kirikute ja roomakatoliku kirikuga on toetumine Pühakirjale jätkuvalt lahtine küsimus. Mitmed avalikud dokumendid on viimastel aastatel meile teadvustanud, kui tugevalt eitavad Rooma ja õigeusk ikka veel,

et reformatoorse traditsiooni kirikud on kirik. Kuna seal on tegemist teatud kirikulooliste arengute normatiivsuse, eriti just ametimõistmise küsimusega, siis on selge, et Pühakirja ja traditsiooni suhe vajab, vaatamata kogu vahepeal saavutatud lähene-misele, edasist selgitamist.

(3) Piibli raamatute kaanon on kujunenud kiriku elus, kirik on neid kirju säilitanud ning edasi andnud. Pühakiri on kiriku ajaloo vältel andnud üha uuesti olulisi tõukeid kiriku reformiks ja uuesti mõtestamiseks ning need on viinud sügavamale Piibli väär-tustamisele. Ka tänapäeval õpib enamik inimesi Piiblit tundma ja hindama selle kaudu, kuidas neid kirikus ja koguduses kasutatakse ning vajab piiblitekstide mõistmiseks nende abi.

See viib meid aga kiriku vastutuse küsimuse juurde Piibli tõlgendamisel, eriti nende vastutuse juurde, kes kõnelevad kiriku nimel. Kas evangeelsete kirikute keskel kehtib põhimõte, et kõikvõimalike erinevate tõlgenduste vahel valitseb loominguline kon-kurents kuulajate heakskiidu pärast? Või on ka evangeelsetel kirikutel siduva Pühakirja tõlgendamise ülesanne? See viib edasi küsimuseni, millise autoriteediga reformatoor-setes kirikutes õpetatakse ja kuidas kantakse neis ühist vastutust õpetuse eest. See küsimus kätkeb endas teist küsimust: millist tähendust omavad usutunnistused ja teised õpetusdokumendid Pühakirja tänapäevase tõlgendamise jaoks ning missugused otsustuskogud sõnastavad nende tähenduse.

(4) Omavahelise osaduse edasiarendamisel on EKOE-l üha selgem ülesanne selgitada, milline on selle kirikuosaduse siduvus ja kuidas on vastastikuseid kohustusi andev dialoog kirikuosaduses võimalik. Usu kuulutamise ja eelkõige eetiliselt vastutustund-liku toimimise valdkonnas on toimunud arenguid, mis vajavad kirikute ühiseid seisukohavõtte. Kuidas oleks võimalik meil, reformatoorsetel kirikutel, jõuda ühise evangeeliumi mõistmise alusel ühisel vastutusel sõnastatud seisukohtadeni?

Käesolev uurimus soovib käsitleda kolme küsimust:

- (1) Kuidas mõista Pühakirja õigesti ja tõlgendada seda evangeeliumile kohaselt?
- (2) Millist abi ja siduvat juhatust pakuvad meile seejuures meie kirikute usutunnis-tused ja õpetusdokumendid ning milline on nende autoriteet tõlgendamise ja kuulutuse jaoks?
- (3) Milliseid võimalusi on meil nii oma kirikutes kui EKOE-s tervikuna sellel alusel ühise seisukoha kujundamiseks teoloogilistes ja eetilistes küsimustes?

2. Sõna, mis tunnistab iseendast

Kristlikud kirikud jagavad ühist usuveendumust, et me võime Jumalast midagi teada ja teistele edasi öelda ainult seetõttu, et Jumal on end meile ilmutanud. Inimesed on küll kõigil aegadel aimanud või kogenud looduses ja ajaloos midagi, mis on nende olemasolu suhtes Teine. Ka kristlik usk on avastanud looduses ja ajaloos ikka ja jälle

viiteid Jumala toimimisele. Kuid need üksi pole üheselt selged. Kristlastena tunneme me Jumalat tema toimimises seal, kus ta ilmutab end ise esmalt oma rahvale Iisraelile ja seejärel lõplikult Jeesuses Kristuses.

Jumala ilmutusest Iisraeli rahva ajaloos ja Naatsareti Jeesuse loos teame me ainult selle tunnistuse põhjal Piibli raamatutes. Ajaloolisest seisukohast on need raamatud tekstide kogu, milles on talletunud Iisraeli ja algkristluse sageli väga erinevad uskumused. Kuid üks on neil ühine: need on tunnistused kohtumistest kolmainu Jumalaga, kes otsib kohtumist inimestega.

See kuulub suisa Jumala olemusse, nagu Piibel temast tunnistab, et Jumal ei jää iseenesesse. Jumal astub enesest välja ning loob endale maailma ja inimese loomisega selle teise, kelle jaoks ta on olemas ja kellega ta kõneleb.

Ülimalt kontsentreeritult ja täpselt räägib sellest Johannese evangeeliumi algus (1:1–4):

*Alguses oli Sõna,
ja Sõna oli Jumala juures, ja Sõna oli Jumal.
Seesama oli alguses Jumala juures. Kõik on tekkinud tema läbi
ja ilma temata ei ole tekkinud midagi.
Mis on tekkinud
tema kaudu, oli elu,
ja elu oli inimeste valgus.*

Võttes seejuures veel arvesse kreeka mõiste *logos* laiemat tähendust võrreldes saksa-keelse [ja ka eestikeelse – *toim.*] mõistega *sõna*, siis valitseb selles põhiväites veelgi sügavam kooskõla: Jumal on oma olemuselt „dia-loogiline“ ja eksisteerib vastastikuse osadusena (*koinonia*). Oma sõnaga, s.t oma olemusega, mis on suunatud teisele ja teise mõistmisele, loob Jumal maailma (1Ms 1). Sõnas Jumal loovutab end, et olla oma loodute eksistentsis kogetav ja tunnetatav nende elu alusena.

Nii räägib Jumal, Piibli tunnistuse järgi, inimestega algusest peale, kes on teadlikud, et nende elu ja maa kui nende eluruum on kingitus. Nad on teadlikud Jumala käsu annist ja kogevad Jumala käskudes antud mängureeglite eiramise valusaid tagajärgi. Aabrahami kutsumises ja Iisraeli äravalimises on Jumala kõnelemine ühemõtteline: Jumala toimimine oma rahva juures ja Jumala kõnelemine oma rahvaga saab mudeliks tema päästetahte, mida ei murra ka rahva sõnakuulmatus ega truudusetus. Oma sõnas pöördub Jumal oma rahva poole, vabastab nad ja juhib neid läbi heitliku ajaloo. Vana Testament tunnistab meile Jumala mõjusast kõnelemisest oma rahvaga: *Sest see ei ole tühine sõna, mis teile korda ei lähe, vaid see on teie elu, ja selle sõna läbi te pikendate oma päevi* (5Ms 32:47).

Jumal ei loobu, isegi mitte siis, kui inimesed sulgevad end Jumala otsingutele ja keelduvad tema sõna oma elu määrava tegelikkusena vastu võtmast. Ta leiab uue viisi, kuidas tuua oma armastust inimestele ligemale. Jumala ja meie, inimeste suhtlemise lugu jõuab täiusele Naatsareti Jeesuse loos. Johannese evangeeliumi proloog kirjeldab seda 1:14 j järgmiste sõnadega:

*Ja sõna sai lihaks ja elas meie keskel,
ja me nägime tema kirkust
nagu Isast Ainusündinu kirkust
täis armu ja tõtt.*

„Sõna“, seega Jumala meie poole pööratud olemus – ja see on teiste sõnadega: Jumala Poeg, Jeesus Kristus – saab inimeseks ning võtab enesele kogu loodu kaduvuse ja piiratuse, et teha end oma hooles ja armastuses meile, inimestele, kogetavaks ja mõistatavaks. Jumala „sõna“ on Jumala toimimine meie päästeks. Sellele vastab Johannese koguduse tunnistus kohtumisest Jeesusega: *Me nägime tema kirkust*. Inimeses Naatsareti Jeesuses, lihaks saanud Sõnas, saab Jumala jumalikkus avalikuks ja nähtavaks. Seda kirkust kirjeldatakse mõistepaariga, mis tähistab juba Vanas Testamendis Jumala olemust ja toimimist: *arm ja tõde*, s.t Jumala eluandev heldus ja tema vankumatu ustavus. Naatsareti Jeesuses kohtab inimene Jumala tegelikkust ja ligiolu, ja nimelt tema halastuse ja ustavusena. Kuna Jumal peab tõesti silmas meid inimesi ja oma tingimatut jaatust meie suhtes, kätkeb see ka Jumala eitust kõige selle suhtes, mis meid temast lahutab; sellega käib koos tema kutse, et me usaldaksime end usus tema kätte.

Heebrea kirja 1:1 j järgi on Jumal *palju kordi ja mitmel viisil rääkinud esivanematele prohvetite kaudu* ja viimaks lõplikult Poja kaudu. Jeesus Kristus on Jumala otsustav sõna. See sõna saab teatavaks apostlite tunnistuse kaudu, mida on meie jaoks talletatud ja avatud Uues Testamendis. Selle keskmeks on tunnistus, et Jumal on Ristilöödu surnuist üles äratanud. Sellest veendumusest lähtudes mõistavad jüngrid siis ka Kristuse ristisurma tähendust. Poja eluandmine ristil meie, inimeste eest (*pro nobis*) tähendab, et Jumal ise tuleb armastuses patu ja surma maailma ning võidab ära vööd, mis meid temast ja tõelisest elust lahutavad. „Sõnast ristist“ saab evangeelium, ja selle tähendus avaneb esimestele kristlastele Iisraeli pühade kirjade valguses.

Jumala kõnelemine oma sõnas ei ole kirikus olemas mitte ainult „tekstina“ kirjutatud raamatu kujul. Oma Vaimu kaudu kõneleb Jumal kiriku kuulutuses inimestega elaval ja aktuaalsel moel. Leuenbergi konkordias öeldakse: „Evangeeliumi põhimiseks tunnistuseks on meile apostlite ja prohvetite sõna kaudu Vana ja Uue Testamendi pühades kirjades. Kiriku ülesandeks on anda seda evangeeliumi edasi jutluse suulise sõna, üksikisikutele suunatud töötuse ning ristimise ja armulaua kaudu“ (LK 13). Seega on kirik ühest küljest sõna kandja ja teenija, aga samas alati ka selle sõna poolt loodu, *creatura verbi divini*.

Jumala sõna kingib end Jeesuse Kristuse kogudusele tema ajaloos mitmesugusel kujul. Seda kuulatakse üha uuesti kuulutuse *räägitud* sõnas, mis seletab kogudusele Piibli tunnistust tänapäeva jaoks. Seda kogetakse sakramentide *nähtavas* sõnas, mille kaudu kohtume Jeesuse Kristusega kõnelevates märkides ja nende kaudu rajatud osaduses. See saab elavaks ka usklite vastuses, nende palves, ülistuses ja tunnistuses. Nii võtab sõna endale kuju jumalateenistuses ja terves koguduseelus.

3. Pühakiri kui tunnistus Jumala kõnelemisest

Jumala kõnelemisest ja toimimisest Iisraeli rahva ajaloos ja Naatsareti Jeesuse loos teame me piiblitekstide tunnistusest. Et need kirjutised on meie jaoks midagi enamat kui ajalooallikad religioosete veendumuste kohta Iisraelis, varajases juutluses või väikeses inimrühmas, kes 1. sajandil m.a.j tuginesid Naatsareti Jeesuse nimelisele ristilöödud juudi rändjutlustajale, tuleneb sellest, et meie – nagu ka kristlased enne meid – kuuleme nende tekstide sõnades üha uuesti mõjusat ja alati elavat Jumala häält.

Piibli kaanonisse kogutud kirjutised on meie tunnistuse aluseks. Kuigi neid ei tohi lihtsalt Jumala sõnaga samastada, on meil üksnes nende kaudu ligipääs Jumala algsele kõnelemisele.

Evangeeliumi tunnistusena on Pühakirja sõnum päästeks piisav; seda pole vaja täiendada ega laiendada. Aga evangeeliumi ei saa ka Pühakirja terviktunnistusest eraldada, olgu siis apelleerimisega ajaloolise Jeesuse sõnadele või viitamisega niinimetatud kesksetele kirjakohtadele. Piibli tunnistajate kogu sõna kuulates avaneb evangeelium meie jaoks Püha Vaimu toimimise läbi üha uuesti.

Sellise kuulamise ja sellele toetuva tõlgendamise juures on olulised kolm vaatepunkti:

a. Piibli kirjutised on kirjalikud, inimeste poolt tunnistatud ja sõnastatud Jumala elava kõnelemise ülestähendused Iisraeli rahva ajaloos, Jeesuse elukäigus ja apostlite misjonis, ning inimeste vastus ülistuses, kaebuses, jutustuses, kuulutuses ja järelemõtlumises. Neid tekste tuleb *pühaks* nimetada, kuna ja kuivõrd need tunnistavad põhjapanevalt ja piisavalt Jumala päästetahet ja päästetegevust ning sisaldavad kõike, „mis iganes kuulub õige õpetuse juurde õndsakstegevast usust ja Jumalale meelepärasest elust“ (*Confessio Helvetica Posterior* I). Selles, et piiblitekstide inimlikus kõnelemises on kõnelemas Jumal, näeb usk Püha Vaimu inspireerivat tegevust.

b. Pühakirja tunnistust mõistetakse õigesti siis, kui küsida, mis on Pühakirja kese, ja tõlgendada Pühakirja sellest keskmest lähtuvalt. See kese on leitav üksnes Pühakirja Vana ja Uue Testamendi kui terviku eripalgelist tunnistust üha uuesti kuulates. Ümberpöörduvalt avaneb Pühakirja tervik üksnes selle keskmest lähtuvalt. Reformatoorne teoloogia samastab keskme Jumala toimimisega Jeesuses Kristuses inimeste päästmiseks ja kirjeldab seda toimimist erinevate rõhuasetustega. Leuenbergi konkordia tõstab Jeesus Kristust esile pääste ainulaadse vahendajana ja rõhutab, et „õigeksmõistusõnum kui sõnum Jumala vabast armust on kiriku kogu kuulutuse mõõdupuu“ (LK 12). Tunnistus Jumala lepitavast toimimisest Jeesuses Kristuses, tema tingimusteta ja vabas-tavast pöördumisest patuste ja nõrkade, vaeste ja koormatute poole, on kogu oma vormikülluses Pühakirja otsustav ja kandev kese. See ei tähenda Pühakirja osade tervikust väljalõikamist ega eraldi esiletõstmist, küll aga hermeneutilise võtme leidmist, mis annab selge suuna Piiblis kõlavate häälte mitmekesisuse tõlgendamiseks.

c. Pühakirja tunnistus saab Püha Vaimu kaudu uuesti elavaks seal, kus seda sõna avalikult kuulutatakse ja kus inimesed Piiblit loevad, selle üle mõtisklevad, seda üks-

teisele seletavad ning kus neid seekaudu julgustatakse ja manitsetakse. Püha Vaim sünnitab kuulajates usku ning usk kuuleb Pühakirja inimlikes sõnades Jumala kõnetust. Seetõttu on kuulajad Jumala sõna sündmuses osalised. Kuigi usu reformatoorse käsituse kohaselt kõnetatakse selles sündmuses alati konkreetset inimest, ei ole see mitte isoleeritud üksikisik, kes Pühakirja mõistab; Pühakirja mõistmine leiab enne-koike aset kuulajate ja uskujate osaduses.

4. Jumala sõna kui tööutus ja nõue

Jumal kõnetab inimest. Ta teeb seda mitmel viisil. Juba Piibli esimestel lehekülgedel öeldakse, et Jumal annab inimesele eluruumi ja teeb talle ülesandeks hoida ja harida maad (1Ms 1:28 j; 2:15). Piibel räägib aga ka sellest, kuidas Jumal järgneb eksinud inimestele, neid otsib ja küsib: Kus sa oled? ja Miks sa seda tegid? ning võtab nad nende tegude pärast vastutusele: Et sa seda tegid ... (1Ms 3:9, 13–17).

Jumala sõna on sündmus, mis leiab uuesti aset erinevates olukordades ning jääb ometi enesele kindlaks, kuna see on üheainsa Jumala sõna.

Jumala sõna on päästesõna, tema eluandva, vabastava ja andestava ligiolu tööutus. Kuna Jumala sõna tahab hoida õiglust ja luua rahu, on see ka juhatus ja käsk.

Jumala sõna on armu tööutus: Jumal armastab maailma nii väga, et kingib end oma armastatud Pojas ise maailmale, selleks et kõik, kes temasse usuvad, saaksid päästetud (vrd Jh 3:16).

Jumala sõna on ka nõue inimesele: kuna Jumal on armastus ja tema armastus aitab inimese armastusel leida suunda, ootab Jumal inimestelt armastust (vrd Jh 15:12). Selle nõudmise võtab Jeesus kokku armastuse kaksikkäsus, haarates kaasa 5Ms 6:5 ja 3Ms 19:18a (Mk 12:28–32).

Nõnda on Jumala sõna päästesõna ja ühtlasi kohtumõistmise sõna: see paljastab inimese süü, toimides sealjuures ometi viimselt Jumala eluhoidva ja tervendavaid piire seadva nõudena oma loodute elu suhtes. Piibli kohtumõistmise sõnad võtavad inimesi vastutusele selle eest, kui nad keelduvad armastamast Jumalat ja inimesi, samuti selle eest, kui nad on Jumala halastavat ja tervendavat sõna vastu võtnud või tagasi lükanud. Evangeelium ütleb meile, et Kristuses on meie üle kohus juba mõistetud ning me oleme kutsutud ellu.

Reformatoorne teoloogia rõhutab Jumala kõnelemise erinevaid kujusid, pidades silmas vajadust eristada seadust ja evangeeliumi. Luterlik, reformeeritud ja metodisti teoloogia näevad nende Jumala sõna kahe toimimisviisi omavahelisi suhteid erinevalt, eriti erinevad teineteisest vaated seaduse tähenduse ja tähtsuse kohta. Siiski on toimunud lähenemisi, mida EKOE uurimus seadusest ja evangeeliumist sõnastab järgnevalt: „Seadus ja evangeelium kuuluvad Jumala sõnana kokku, niivõrd kui seaduse sihiks on kogu inimese võitmine Jumalale, kes tahab, et inimene saaks temaga osaduses pääste osaliseks. Kuid seadust ja evangeeliumi tuleb ka eristada, kuna inimene ei saa

mingil moel pääste osaliseks seaduse nõuete täitmise kaudu, vaid üksnes usu kaudu evangeeliumisse Jumala armust Jeesuses Kristuses.³

Töotusena ja nõudena on Jumala sõna suunatud inimesele kui selle vastaspoolele. Tema sõna otsib vastuse sõna. Lepituse sõnana töötab Jumala sõna meile, et Jumal on Kristuses lepitanud maailma. Kuna aga lepitust elatakse suhtena, palub see Sõna samas: *Andke endid lepitada Jumalaga!* (2Kr 5:20). Usu vastus on seega selle kehtida laskmine, mida Jumal on meie heaks teinud. See usk saab tegusaks, kui elame seda, mis Kristuses on meie heaks toimunud.

Usk pole inimese saavutus. Paulus ütleb: *Järelikut, usk tuleb kuulutusest, kuulutus aga Kristuse sõna kaudu* (Rm 10:17). Usu aluseks on Kristuse kõnelemine meie kuulutuses. Mitte minu usk ei tee sõnast evangeeliumi, vaid evangeelium loob minu usu, ja minu usk laseb mul mõista evangeeliumi evangeeliumina. Selline kuulmine puudutab iga üksiku inimese eksistentsi, aga see leiab alati aset kiriku ja koguduse osaduses ning nendega seoses.

5. Pühakirja tõlgendamine

Pühakirjas tunnistatud Jumala sõna, mida ta on ajaloos elavalt ja päästvalt kõnelenud, ulatub ka meie kaasaega. See, et see toimub ja et sõnad, mida kõneleti sajandeid tagasi täiesti teistsuguses kultuuris inimestele nende toonases olukorras, kõnetavad inimesi täna ja muudavad nende elusid, lepitavad ja julgustavad neid, on meile töötatud Jumala Vaimu töö. Jumala Vaimu tegutsemine Pühakirja tõlgendamisel hõlmab ülesannet uurida tekste, mõista nende sõnumit ja avada end kohtumiseks Jumalaga.

1) Selle taustal on Pühakirja tõlgendamise jaoks olulised järgmised vaatepunktid:

a. Piibli tunnistuse ajaloolisuse arvestamine:

Piibel on raamat, millel on ajalugu, ja Piibli tekstid on sellest ajaloost tingitud. Selles kajastub asjaolu, et Jumala ilmutus on toimunud ajaloos ja on seotud konkreetsete olukordadega. Seetõttu on tekstide mõistmiseks hädavajalik arvestada hoolikalt nende ajalooliselt tingitud keelelist ja kirjanduslikku kuju.

b. Püüdlus mõista algset eesmärki:

Ka tänapäeval, kui mõned piiblitekstid võivad meid vahetult kõnetada ja teised tunduvad meile algusest peale võõrad, peab tänane tõlgendaja, olles alandlik ja ettevaatlik, esmalt hooliga teksti algset sõnumit kuulama. Sellega ei ole välistatud, et Piibli sõnad, lood ja pildid kätkevad endas tähenduspotentsiaali, mis ületab meie poolt ajalooliselt tunnetatava algse eesmärgi. Nii võivad arusaamisele suletud tekstid hakata uuesti kõnelema ja näiliselt ammu tuttavad tekstid avada uusi arusaamu.

³ *Gesetz und Evangelium. Eine Studie, auch im Blick auf die Entscheidungsfindung in ethischen Fragen / Law and Gospel. A study also with reference to decision-making in ethical questions.* 2007. Toim. M. Bünker, M. Friedrich. Leuenberger Texte / Leuenberg Documents 10: 57. Frankfurt a. M.

c. Tõlgendamise ajaloolisuse mõistmine:

Tänapäeva piiblitõlgendamine on üks lüli piiblitekstide mõistmiseks ja omaksvõtmiseks tehtud jõupingutuste ahelas. Kui tugevasti on piiblitõlgendamine seotud – olgu jaatuse või eituse kaudu – ka tõlgendaja enda oleviku konteksti ja küsimuseasetustega, seda näitab pilk tõlgendamise ajaloole.

Tõlgendamise ajalugu on alati ka mõjulugu. Piiblitekstide tänane mõistmine on sellest – kas teadvustatult või mitteteadvustatult – alati mõjutatud. Seepärast kuulub mõjuloo üle järelemõtlemine lahutamatu osana piiblitekstide mõistmise töö juurde.

Reformatoorsete kirikute enesemõistmist on kujundanud reformaatorite lähenemisviisid Pühakirjale ja nende piiblitõlgendused, samuti reformatsiooniaja usutunnistuskirjad. Need on mõjutanud oluliselt meie kirikutes toimuvat arutelu Pühakirja õige mõistmise üle.

d. Valmidus avada meie tänane elu Piibli sõnumi tootusele ja nõudele:

Jumal võib kõnelda Pühakirjas vabastavalt ja süüd andestavalt, julgustavalt ja lohutavalt, kuid ka manitsevalt ja kriitiliselt, muutustele suunavalt ja kuulekust ootavalt. See eeldab, et me avame end isiklikult sellele kõnele ja küsime ühise kuulamise käigus ühtlasi, mida ütleb Jumal meile täna. Seda toetab ka kohtumine piiblitekstidega jumalateenistusel, liturgiliste piiblitõlgemiste või kirikumuusika helitööde vahendusel.

2) Kuulajad ja lugejad toovad tekstide kuulamise ja lugemise omaenese kogemused ja keelekasutuse, mis mõjutavad omakorda mõistmist ja muudavad nõnda tekstid neile omaseks. Pühakirja tõlgendamisel on võimalikud erinevad lähenemised ja meetodid, mis võivad üksteist täiendada.

a. Ajaloolis-kriitiline eksegees soovib võtta tõsiselt Pühakirja *ajaloolist* iseloomu ja kaitseb teda ühekülse tänapäeva ülekandmise eest sellega, et küsib teksti algsete tähenduste järele. Õigesti mõistetud ajaloolis-kriitiline tõlgendus eeldab, et me ei tõlgenda Piibli raamatuid mitte ainult kui religioonilooliselt olulisi tekste, vaid kui tunnistusi Jumala kõnelemisest ajaloos.

b. Kuna piiblitekstide puhul on tegemist kirjanduslike tunnistustega, kasutatakse nende avamisel lisaks ajalooteaduse tööriistadele ka kirjandus- ja keeleteaduslikke meetodeid.

c. Piiblitekstide tootuse ja nõude tunnetamisel on abiks ka sellised lähenemisviisid, mis võimaldavad piiblitekstide kaalutletud ja meie aja küsimusi puudutavat uurimist ja käsitlemist, näiteks süvapsühholoogilised, feministlikud ja sotsiaalajaloolised lähenemisviisid, mis peavad silmas inimkogemuse ja kontekstide erinevaid tahke ning seavad need kõnelusse piiblitekstidega. Ka interaktiivsed lähenemised, nagu näiteks bibliodraama, aitavad kaasa võimalikule samastumisele piiblitegelastega ja nende kogemustega Jumalaga.

Nii nagu pigem kogemuslikud lähenemisviisid võivad ära hoida seda, et ajaloolise suunilusega lähenemisviisid jäävad pidama analüüsi ja informatsiooni edastamise tasandile, nii kätkevad ajaloolise suunilusega lähenemisviisid kriitilist potentsiaali,

mis võib olla mõjus vahend tõlgendamise meelevaldse subjektiivsuse ohu vastu.

Põhimõtteliselt tuleb silmas pidada, et pole olemas teksti ühtainust (ainsana õiget) mõtet, mis tuleks välja selgitada, vaid et piiblitekstid lasevad sõltuvalt kontekstist ja kuulajatest või lugejatest neis kätketud erinevatel tahkudel erinevalt kõlada.

Metoodiliste lähenemisviiside paljus on rikastav, kui on võimalik nendevaheline dialoog. Selline dialoog toimub nii teoloogiateaduses kui ka jutluse ettevalmistamisel ning töös Piibliga kirikus ja kogudustes – kõikjal seal, kus üksteisega koos küsitakse Pühakirja õige mõistmise järele. Suunaandvaks kujuneb seejuures ikka ja jälle ajalooliselt vastamist nõudev küsimus, milline on tekstide algne tunnistus.

3) Reformatoorse arusaama kohaselt saab Pühakirja ütlustest vabastav töötsis, kui nendes räägib meiega Kristus ise kui *Christus pro nobis*. Seda toetab selline tõlgendus, mis tõstab Pühakirja tekstidest esile selle, mis „*Christum treibet*“ (juhhib Kristuse poole). See kehtib Pühakirja *mõlema* osa kohta, kuna kirik loeb Vana Testamendi „Kristuse ilmutuse valguses“, samamoodi nagu ta mõistab ka „Uue Testamendi tunnistust Kristusest Vana Testamendi valguses“.⁴

Sellega ei ole aga Vana Testamendi seletamise sihiks seatud mitte selline eksegees, mis avastab enda arvates igalt poolt midagi Kristuse kohta öeldut. Silmas peetakse sellist tõlgendust, mis tunneb Jumala toimimise ilmutusest Jeesuses Kristuses ära sellisama Jumala toimimise ka seal, kus tunnistatakse Jumala teekonnast Iisraeliga. See on vastavuses kristliku usuga kolmainu Jumalasse.

Seejuures tuleb respektierida, et juutlus loeb Heebrea Piiblit teistsuguste silmadega kui meie, kristlased. Nii Iisrael kui ka kirik vastutavad neile usaldatud tekstide tõlgendamise eest ise.⁵

Mõõdupuud „*mis juhhib Kristuse poole*“ rakendab reformatsioon kogu Piibli puhul: „Mis ei õpeta Kristust, see pole apostlik, isegi kui seda õpetaks püha Peetrus või püha Paulus. Ja teistpidi, mis kuulutab Kristust, see on apostlik, isegi kui seda teeks Juudas, Hannas, Pilaatus või Herodes.“⁶ Martin Luther esindab siin Pühakirja autoriteedi sisulist määratlemist, seisab selle autoriteedi formaliseerimise vastu ja saab seejuures toetuda Gl 1 :8j-le.⁷ Evangeelne pühakirjaseletus ei kasuta eksegeetilist küsimust selle

⁴ *Kirche und Israel. Ein Beitrag der reformatorischen Kirchen Europas zum Verhältnis von Christen und Juden / Church and Israel. A Contribution from the Reformation Churches in Europe to the Relationship between Christians and Jews*. 2001. Toim. Helmut Schwier. Leuenberger Texte / Leuenberg Documents 6: 54. Frankfurt a. M. [Käesolev kristlaste ja juutide suhet käsitlev EKOE õpetuskõneluse tulemus ilmus 2021. aastal 2. väljaandes ning ilmub esmakordselt eesti keeles käesoleva väljaande 2. köites (tekst nr 7). Toim.]

⁵ Vrd sealsamas, 54 j.

⁶ „Vorrede zum Jakobus- und Judasbrief von 1522“, tsiteeritud väljaande järgi: *Luthers Vorreden zur Bibel*. 1989. Toim. Heinrich Bornkamm, 216 j (= WA DB 7: 384, 26–32). Göttingen.

⁷ Jutlus Lk 2:41–52 kohta 1. pühapäeval pärast epifaaniat [kolmekuningapäeva], 1523: „Miks laseb Jumal sel sündida? Ta teeb seda seetõttu, et ei taha, et me toetume inimesele või leiame lohutust kellegi inimese sõnast ja õpetusest, olgu nad kui pühad tahes, vaid usaldame üksnes tema Sõna, nii et kui tuleks isegi apostel, või isegi taevaingel, nagu ütleb Paulus Gl 1:8–9, ning õpetaks midagi teist, tuleb vabalt ütelda: See ei ole Jumala sõna, seetõttu ei taha ma seda kuulata“ (WA 12: 418, 3–10).

kohta, mis „*juhib Kristuse poole*“, mitte ainult kriitiliselt, tõrjumaks tõlgendamise fundamentalistlikke või käsumeelseid vorme, vaid näeb selles kõige põhilisemat abivahendit piiblitekstide avamisel.

4) Need kaalutlused olgu lõpetatud kolme sedastusega:

a. Üks põhilisi kristlikke veendumusi on, et piiblitekstid kannavad oma algses tähenduses sõnumit, millest me võime aru saada ja peamegi aru saama. Selle tähenduse väljaselgitamiseks on tähtis küsida autorite ja tekstide eneste taotluse kohta, kuid see pole sugugi ainus kriteerium. Teksti tähendus ei ammendu selle algse mõttega. Ka piiblitekstid omandavad autorist ja lugejatest teatava sõltumatus, ja see teeb neist tõlgendaja jaoks elava partneri ning toob teatud olukordades ja uute küsimuseasetuste korral kaasa ka uute tähendusaspektide avanemise. Tekstide mõjulugu näitab meile midagi sellest mitmekesisusest, aidates meil ka ära tunda, kus tõlgendajate tunnetushuvi viib tõlgendusteni, mis on väga kaugel algsest sõnumist. Kuna kristlik usk ja kiriku kuulutus toetuvad Jumala ilmutusele ajaloo, millest piiblitekstid annavad tunnistust, jääb küsimusele tekstide algse taotluse kohta otsustav kaal.

b. Ülesanne mõista Piibli sõnumit ja panna see meie jaoks kõnelema on meie jaoks kahes mõttes proovikiviks. Esiteks on tegemist tekstidega, mis on kaks tuhat aastat vanad või vanemadki ja mille mõistmine nõuab suurt hulka teadmisi. Teiseks võib ka neile, kes sisuliselt saavad aru, mida piiblitekstid ütlevad, tunduda nende sõnum eksistentsiaalselt vastuvõetamatu või koguni *narruse* või *skandaalse solvanguna* (vrd 1Kr 1:18 j). See, et need tekstid, vaatamata mõlemale nimetatud raskusele, meiega tänapäeval räägivad ja et neisse usutakse, on Püha Vaimu töö. Seetõttu võib nende sõnum kõnetada iga lugejat. Juba 2Tm 3:16 räägib Pühakirja inspiratsiooni saladusest. Ütlus, et *kogu Pühakiri on Jumala sisendatud*, ei räägi mitte omadusest, mis on tuvasatav ühenduses kirjatähga, vaid sellest, mis teeb imeliselt võimalikuks, et Pühakirja sõnad õpetavad, suunavad õigele teele ja on juhatuseks inimeste elus koos Jumalaga. John Wesley on märkinud selle kirjakohta ühenduses tabavalt oma teoses „Notes on the NT“ (Uue Testamendi seletused), et Jumala Vaim pole inspireerinud mitte ainult neid, kes on Piibli raamatud kirjutanud, vaid et ta inspireerib pidevalt ka neid, kes seda tõsiselt palves loevad.⁸ Jean Calvini järgi tõestavad paljud selged märgid, et Jumal räägib Pühakirjas ja selle kaudu, kuid lõplik veendumus antakse meile alles Püha Vaimu sisemise tunnistusega⁹. Kui kiriku kuulutus on nii pühakirjapärane kui ka olukorra- ja ajakohane, on see nõnda tänu Püha Vaimu tegutsemisele.

c. Tänapäeva ühiskonnas seisavad kirikud silmitsi terve rea eetiliste probleemidega, mille kohta Pühakirjas otseseid juhiseid ei sisaldu. Ja vastupidi: Piibli ütluseid, milles on leitavad meie tänapäeva elu küsimused, tuleb käsitleda diferentseeritult, sest nende

⁸ Notes on the NT 2Tm 3:16 kohta.

⁹ Vrd Institutio I, 7, 4+5 (*testimonium Spiritus Sancti internum*). Vt ka Lutheri arusaama: „Pühakirja tuleb mõista üksnes selle Vaimu kaudu, kelle kaudu see on kirjutatud, sellist Vaimu ei leia sa lähedasema ja elavamana kusagil mujal, kui just tema pühakirjas“ (*Assertio omnium articulorum*. WA 7: 96).

pelk ülekandmine tänapäeva elu olukordadesse võib olla vastuolus evangeeliumiga.¹⁰ Pühakirja keskme valguses tuleb uurida nende ütluste põhieesmärki ja kanda need sellest lähtuvalt meie kaasaega. Seega tuleb Piibli ütlusi kaalutletult, südametarkusest ja elukogemusest lähtuvalt vanade ja uute küsimuseasetuste ja olukordade puhul rakendada. Üksnes nõnda on võimalik jõuda konkreetsete ja veenvate tulemusteni.

6. Pühakiri, kirik ja pärimus

1) Reformatoorsete kirikute elus kehtib, et Piibli tõlgendamine on alati ka kiriklik: olgu tegu inimeste kogunemisega jumalateenistusele, et kuulata jutlust, olgu tegu auditooriumis eksegeesi õpetamisega, olgu tegu kodu- või piibligrupis väikese piibli-lugejate ringiga, kes püüavad Pühakirja mõista, aga ka siis, kui inimene uurib Piiblit üksinda, leiab see alati aset selles laiemas raamistikus, kuidas kristliku kiriku osadus on läbi sajandite Piiblit lugenud ja mõistnud ning selle sõnumit seletanud ja kuulutanud.

Tõlgendava osadusena ei ole kirik seejuures mitte suletud, vaid alati seotud ka juutlusega. Esimesed kristlased võtsid juutide pühakirja üle oma Piibliksi ja on lugenud seda, lähtudes oma usust Iisraeli Jumala päästeteosse Kristuses. Seda tehti teadmises, et juutlus on kujundanud välja teist laadi pühakirjatõlgenduse. Lutheri otsuse tõttu heebrea keeles edasiantud kirjutiste kasuks on evangeelsete kirikute Vana Testamendi kaanonil sama sisu kui juutide pühakirjal.

2) Traditsioon on tõlgendamise elav protsess, aga ühtlasi ka läbi ajaloo toimuva kirikliku tõlgenduse säilitamist vajav aare. Piibel ise seab lugejad silmitsi ülesandega suhtuda traditsioonilistesse ja valitsevatesse tõlgendustesse teadlikult ja kriitiliselt, nii nagu seda tegid reformaatorid.

Viimase viiekümne aasta oikumeeniliste kõneluste käigus on evangeelsetele kirikutele saanud selgeks, et Pühakirja kehtivuse reformatoorset rõhutamist (*sola scriptura*) ei tohi mängida välja traditsiooni tähenduse vastu ega eitada traditsiooni olemasolu evangeelsete kirikute elus ja õpetuses. Osaduskonna elu ilma elava ja ka kodifitseeritud pärimuseta pole mõeldav. Ka kaanon ise sündis varases kirikus – seoses usureeglina – osana kiriku pärimuse kujunemisest. Pikema protsessi vältel osutusid teatud kirjutised kiriku elus usu jaoks eriliselt oluliseks. Olles kogudustes elavas kasutuses, said nad kiriku kuulutuse „möödupuuks“, see tähendab „kaanoniks“. Piiskoppide ja sinodite otsused andsid sellele õigusliku kehtivuse. Seega toimus pärimuse kujunemisel normatiivsuse seisukohalt teatav eristumine. Koos Pühakirjaga omandavad põhjapaneva normatiivse tähenduse ka vanakiriklikud usutunnistused. Reformatsioonikirikud

¹⁰ See puudutab nii erinevaid teemasid, nagu nt Vana Testamendi ütlused sõja või surmanuhtluse kohta või ka 1Ms 1:28 sisalduva korralduse läbimõtlematut ülevõtmist, mille kohaselt maa on vaja alistada, kuid ka ümberkäimist Uue Testamendi keeluga lahutada abielu (vrd Mt 5:31 j; 19:3–12 par; 1Kr 7:12–16).

on sidunud end nende usutunnistustega ja asetanud end seega esimese nelja kirikukogu traditsiooni. Enda usutunnistustes on reformatsioonikirikud oma Pühakirja mõistmist enda kirikute jaoks siduvalt kirjeldanud ja edasi andnud. Evangeelse arusaama järgi peavad traditsioonid lähtuma alati Pühakirja algtunnistusest ja keskmest; sellest lähtuvalt peab toimuma traditsioonide kriitiline läbikatsumine ja üha uuesti omaks võtmine.

3) Teades seda ajaloolist arengut ja pidades silmas mõju, mida kaanoniks kujunenud kirjutised on avaldanud, võib usk öelda, et Piibli kaanon on saanud kirikus kehtivaks Püha Vaimu toimimise kaudu. Kaanoni väljakujunemisega eristusid varases kirikus teineteisest kirikut rajav apostlik tunnistus ja edasine pärimus. Ainult siis, kui kirik võtab seda eristust tõsiselt, saab Pühakiri olla tema jaoks tarvilikuks kriitiliseks instantsiks.

Seesama kehtib ka vanakiriklike usutunnistuste erilise autoriteedi puhul. Need on leidnud üldkirikliku tunnustuse tõlgendusena sellest, mida Pühakiri tunnistab Jumala ja Kristuse kohta. Nende kujunemisel on Piiblist pärit argumendid olnud määrava tähtsusega, isegi kui nad kasutavad oma ütlustes Piiblist erinevaid keelevorme. Seetõttu kinnitatakse LK 12, et EKOE kirikud „tugine[vad]“ oma arusaamaga evangeeliumist „vanakiriklikele usutunnistustele“.

Sedavõrd kui eristatakse traditsiooni ja Piibli algtunnistust, on kiriku tõlgendus-traditsioon oluliseks orientiiriks ka reformatsioonist mõjutatud teoloogiale.¹¹ Seejuures saab taas selgeks, kui tähtis on tõlgenduse jaoks eristada „põhimist tunnistust ja nende ajalooliselt tingitud mõttevorme“ (LK 5). Algusele kindlaksjäämise nimel tuleb varem öeldut igale olukorrale ja ajale vastavalt ikka ja jälle uuesti sõnastada.

Reformatoorse arusaama järgi on kirik tõlgendusosadus, sest Jumala sõna on kirikus elav ja mõjus. Sõna kuulmine suunab kirikut pidevalt eri ajaloosituatsioonides usku tunnistama. Üks näide on Barmeni teoloogiline avaldus aastast 1934.¹² Pühakirja ühine kuulamine on alates reformatsioonist kuni kaasajani viinud ikka ja jälle uute usutunnistusteni, millest on saanud reformatoorse traditsiooni põhimised koostisosad.

¹¹ Nii räägitakse nt evangeelses metodisti kirikus, ajendatuna John Wesleyst, selles seoses hermeneutilisest nelinurgast: Pühakiri tõlgendab (1) ise Pühakirja (*sacra scriptura sui ipsius interpret est*), (2) pärimus, eriti esimeste sajandite teoloogia, (3) kogemus, ja mitte niivõrd üksikisiku, kui osaduse kogemus, ning (4) mõistus kui kriitilise eristamise tööriist (vrd „Verfassung, Lehre und Ordnung der Evangelisch-methodistischen Kirche“. 2005. *Unser theologischer Auftrag*: 65–72 (ptk I.4)).

¹² Vt eesti keeles „Teoloogiline avaldus Saksa Evangeelse Kiriku praeguse olukorra kohta“ (Barmeni teoloogiline avaldus), tlk T.-A. Pöder. 2013. *Uuema evangeelse teoloogia põhitekstid*, toim. Thomas-Andreas Pöder ja Wilfried Härle: 353–359. Tartu: Ilmamaa. *Toim.*

7. Kiriklike usutunnistuste autoriteet

Kui kristlased tunnistavad oma usku, on tegu olevikulise ja eksistentsiaalse pühakirja tõlgendamisega. Nad ütlevad Jumala ees ja avalikkuse ees, kuidas nad kuulevad Pühakirjas Jumala kõnelemist ja kuidas see sõna nende endi elu puudutab. Usklike osadus, kirik on alati tunnistanud, see tähendab, kuulav ja vastav kirik. Tunnistamine on selgesti väljendatud „aamen“ Jumala „jah’ile“, mille ta on öelnud inimesele.

Sellisel usu tunnistamisel (*Bekennen*) on mitu omavahel seotud mõõdet, millest igaüks tõlgendab Pühakirja tunnistust (*Zeugnis*) kiriku elus omal viisil.

Jumalateenistusel (*leiturgia*) tunnistavad kristlased kolmainu Jumalat ja annavad sellega ühtlasi inimeste ees tunnistust Jumalast. Oma süüd tunnistades võtavad inimesed omaks oma elu läbikukkumised, kuid annavad ühtlasi teada, kellelt nad ootavad andeksandmist ja abi.

Väljapooletunnistuse andmisel (*martyria*) ütlevad kristlased, millele nad panevad oma elus usalduse ja lootuse, ning tunnistavad seda ka valmidusega loovutada selle eest äärmisel juhul oma elu.

Astudes välja inimeste kaitseks, kes on hädas või kelle väärikus või elu on ohus, tunnistavad kristlased, et Jumala armastus kehtib kõigile (*diakonia*).

Osaduslikus (*koinonia*) elus on usu tunnistamisel identiteeti loov tähendus. See on viinud ühise kindlate vormelitega usutunnistuse sõnastamisele. See oli nii juba varajases kirikus, kus ristimise usutunnistus ei tähendanud mitte üksnes ristitavate isikliku usu väljendamist, vaid ka osadusse kuulumise kinnitamist¹³.

Evangeeliumi ühise tunnistamise ja moonutuste vältimise vajadus on viinud kiriku ajaloos kindlate vormelitega usutunnistuste sõnastamiseni. Seejuures ei ole küsimus mitte Pühakirja ütluste võimalikult sõnasõnalisest retsiteerimisest. Pühakirja tunnistust tuleb ju uute ülesannete ees uuesti sõnastada. Vanakiriklikud usutunnistused on jäänud tänini kehtivaks mitte ainult sellepärast, et need on oikumeeniliste kirikukogude poolt vastu võetud, vaid sellepärast ja niivõrd, kui need on Piibli ütlusi Jumala ligiolu kohta Kristuses ja Pühas Vaimus uuesti sõnastanud. Need on järjepidevuse märgid varase kiriku, kiriku apostlikkuse ja katoolsusega.

Reformatsioonis rõhutati evangeeliumi kuulmisele toetuvat usu tunnistamist väärtõpetuse vastu, samal ajal andis sellest välja kasvanud usutunnistus maailma ees aru evangeelsest usust. Vajadus kuulutada kaasajas Piibli tunnistust Kristusest ja kaitsta seda ohtlike moonutuste eest viis arvukate uute ja piirkonniti üsna erinevate usutunnistuste tekkeni. Luterlikes kirikutes on osadust rajava mõjuga eelkõige Augsburgi usutunnistus ja Lutheri katekismused. Reformeeritud kirikutes ühtne usutunnistuskirjade korpus puudub; Heidelbergi katekismus, *Confessio Helvetica Posterior* ja

¹³ Põhjalikumalt nende nelja dimensiooni kirikut ülesehitava funktsiooni kohta vt *Die Kirche Jesu Christi. Der reformatorische Beitrag zum ökumenischen Dialog über die kirchliche Einheit / The Church of Jesus Christ. The Contribution of the Reformation towards Ecumenical Dialogue on Church Unity*. 2012. Toim. Wilhelm Hüffmeier. Leuenberger Texte / Leuenberg Documents 1: 51–55 (ptk I.3.3). Frankfurt a. M. [eesti keeles vt käesolevas väljaandes tekst nr 3. Toim.]

Westminster Confession on omandanud piirkonnaülese kehtivuse, teistel usutunnistustel on piirkondlik või rahvuslik tähendus, näiteks Genfi Katekismus ja *Confession de Foi de La Rochelle (Gallicana)*.

Seejuures rõhutavad usutunnistused, et nad käsitlevad oma ütlusi kui Piiblist tulevat „usu tunnistust ja selgitust, mis näitavad, kuidas eri aegadel elanud inimesed on Jumala kirikus vaidlusluste artiklite puhul Pühakirja käsitlenud ja tõlgendanud ning sellega vastuolus oleva õpetuse hukka mõistnud ja kõrvale heitnud“.¹⁴ Usutunnistused omandavad sellega ka õigele Piibli mõistmisele juhataja funktsiooni, mis tõstab esile olemuslikku ja esindab konkreetset interpretatsiooni kui asjakohast. Usutunnistust mõistetakse Pühakirja tõlgendamise abivahendina ja Pühakirja usutunnistuse tõlgendamise alusena. Alusena on Pühakiri esmatähtis: see on *norma normans* (normeeriv norm), samas kui usutunnistus Pühakirjast tuletatuna on *norma normata* (normeeritud norm). Mil määral ja kuidas on kiriku usutunnistused Pühakirja tõlgendamise jaoks siduvad, on EKOE kirikud aga erinevalt määratlenud.

EKOE kirikute seas valitsevad erinevad arusaamad ka usutunnistuskirjade jätkuvalt kehtivast autoriteedist kiriku elus. Kui luterlikus traditsioonis on 16. sajandi usutunnistustel alaline ja kirikut korraldav roll, rõhutavad reformeeritud kirikud tugevamalt oma usutunnistuste hetkeolukorrast tingitust. Reformeeritud usutunnistuskirjad ütlevad selgelt, et nende ütlusi on võimalik uuesti üle vaadata, kui ühine Pühakirja tõlgendamine peaks viima teistsuguste arusaamadeni. Nii kirjutab Heinrich Bullinger *Confessio Helvetica Posterior*'is, et ta olevat meelsasti valmis „neile, kes meile Jumala sõnast [lähtuvalt] midagi paremat õpetavad, tänumeelselt järele andma ja neid järgima“.¹⁵ Kuid ka Konkordiaavormel seab usutunnistuskirjad kui „usu tunnistus[ed] ja selgitus[ed]“ selgelt alamale Pühakirjast, mis „jääb ainsaks kohtunikuks, reegliks ja juhtnööriks“.¹⁶ Seega on ka luterliku arusaama järgi usutunnistusele vastavuse kriteerium sõltuv Pühakirjale vastavuse kriteeriumist ja sellele allutatud.

Nõnda on usutunnistusel reformatoorsetes kirikutes kahekordne funktsioon: suhetes teistega sõnastab usutunnistus arusaamise evangeeliumist ja selle tagajärgedest. Kirikusiseselt on tal suhteline, Pühakirja alusel pidevalt hindamist vajav autoriteet. Usutunnistusest saab pidepunkt vaimulikule kirikujuhtimisele (*episkope*), mida mõistetakse evangeeliumi teenistusena. Seetõttu oli ja on praegugi reformatsioonikirikutes õpetajate ordinatsiooni puhul aluseks mitte enam kuulekus piiskopile, vaid pühendumine usutunnistusele. Nii kujunesid uued, usutunnistuskirjadele toetuvad kiriklikud identiteedid.

Kuid ka kiriku usutunnistuste kohta kehtib see, et neid tuleb tõlgendada lähtudes nende põhitaotlusest, evangeeliumi teenimisest. Nii nagu Pühakiri saab evangeeliu-

¹⁴ „Konkordiaavormel“. 2014. *Luterlikud usutunnistuskirjad*, toim. Randar Tasmuth. EELK Usuteaduse Instituudi õppekirjandus 11: 298. Tallinn: SA Ajaleht Eesti Kirik, EELK Usuteaduse Instituut. (Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche (BSLK) 769, 30–35).

¹⁵ Bullinger, Heinrich. 1966. *Das Zweite Helvetische Bekenntnis*, ins Deutsche übertragen von Walter Hildebrandt und Rudolf Zimmermann: 12. Zürich.

¹⁶ „Konkordiaavormel“. *Luterlikud usutunnistuskirjad* 2014: 297 j (BSLK 769, 23).

miks, kuna ja kuivõrd see „juhhib Kristuse poole“, nii omandab ka usutunnistus autoriteedi, kuna ja kuivõrd see aitab kaasa, et evangeelium ja seega *Christus pro nobis* (Kristus meie eest) saab kuuldavaks.

Reformatsiooniaeg tõi kaasa mitmesugustele usutunnistuse sõnastustele toetuvate eraldiseisvate kirikute (*Kirchentümer*) kujunemise. Luterlikud ja reformeeritud usutunnistused jõudsid mõnes küsimuses vastandlike väidetenii. Üksikute õpetusartiklitega ühenduses mõistsid luterlased ja reformeeritud teineteise hukka. Põhjaliku teoloogilise hindamise järel sedastatakse Leuenbergi konkordias (LK 17–28), et üksteise kohta tehtud hukkamõistvad otsused ei puuduta enam üksteise õpetust käesoleval ajal. Ühine Pühakirja tunnistuse otsimine on võimaldanud mõista reformatoorsetes usutunnistustes öeldut nii, et seda on võimalik üheskoos tunnistada.

Leuenbergi konkordia kuulutab välja osaduse erinevate usutunnistustega kirikute vahel, lähtudes veendumusest, et reformatoorsete usutunnistuste mitmekesisus mitte ei välista ühise siduva tunnistuse andmist evangeeliumist, vaid on ühise tunnistamise proovikiviks. Üht evangeeliumi võib väljendada erinevates keelevormides (vrd LK 5). Ühine tunnistamine on võimalik ka ilma ühiste vormeliteti. Seepärast ütleb Leuenbergi konkordia: „Selle konkordia järgi tähendab kirikuosadus, et evangeeliumi mõistmise osas saavutatud üksmeele alusel lubavad erinevate usutunnistustega kirikud üksteisele osadust sõnas ja sakramendis ning püüdleval võimalikult suure ühtsuse poole tunnistuse andmises ja maailma teenimises“ (LK 29).

Usutunnistuste tähtsust määratlevad erinevad EKOE kirikud erinevalt. Kuid nende kõigiga ühenduses kehtib, et nad on tunnistavad kirikud. Nõustades Leuenbergi konkordiaga, kohustuvad nad selleks, et nad „tunnistavad ja teenivad /.../ üheskoos“ (LK 35). Minnes kaugemale kõigi kirikute oikumeenilisest kohustusest teostada omavahelist osadust „apostliku usu ühises tunnistamises“¹⁷, on need kirikud erilisel kutsutud ühisele tunnistusele sõnas ja teos, ja sellisel ka ühisele usu tunnistamisele.

Leuenbergi konkordia „ei ole käsitatav uue usutunnistusena“ (LK 37). Ometi ei piisa sellest, kui jääda pidama kirjelduse juurde, et EKOE on „erinevate usutunnistustega kirikute osadus“. Leuenbergi konkordia tähendab allakirjutanud kirikute jaoks kohustuse võtmist selleks, et asuda oma erinevate usutunnistustega ühisele „tunnistuse teele“. Sedavõrd on konkordia EKOE kirikute jaoks „teeviit“, et nad käiksid tänapäeval usu tunnistamise teed ühiselt.

¹⁷ „Die Einheit der Kirche als Koinonia: Gabe und Berufung (Erklärung der 7. Vollversammlung des Ökumenischen Rates der Kirchen), Nr. 2.1“. 1991. *Im Zeichen des Heiligen Geistes. Bericht aus Canberra 1991*, toim. Walter Müller-Römheld: 174. Frankfurt a. M.

8. Katoolsus ja partikulaarsus

1) EKOE-s ühendatud kirikute jaoks on Pühakiri kõigis kuulutuse ja õpetuse küsimustes põhjanev ja mõõduandev. Taolise Pühakirja sõnale tuginemise tingimuseks on Pühakirja sõnumi ja juhatuse üha uus kuulamine. Seda sõnumit ja selle eetilisi järeldusi tuleb meie aja jaoks tõlgendada, seda võimaldab ja suunab orienteerumine Piibli tunnistuse keskmele, evangeeliumile Jeesusest Kristusest.

2) EKOE-s ühendatud kirikud teavad, et neil on lisaks kohustusele vanakiriklike usutunnistuste ees mitmesugusel viisil kohustused ka reformatsiooniaja usutunnistuste, eriliste usuartiklite ja õpetusdokumentide või ka Barmeni teoloogilise avalduse ees. See kuulub nende, Leuenbergi konkordiaga välja kuulutatud kirikuosaduse olemusse, et üksteise usutunnistuslikke seotusi austatakse, tegemata nende ühtlustamist kirikuosaduse eeltingimuseks. See on võimalik, kuna neis usutunnistustes nähakse erinevat tunnistust ühest ja samast evangeeliumist. Sel viisil ei pane nad usu ja usutunnistuse küsimustes ette suvalisust. Arusaamises evangeeliumist on olemas ühine alus, mis on konkordiaga sõnastatud ja mis näitab, et erinevad usutunnistuskirjad ja õpetuse allikad osutavad Pühakirjas samale alusele ja väljendavad seega sama usku. Nende funktsiooniks ei ole seega enam mitte identiteedi loomine piiritlemise kaudu, vaid ühise tunnistuse ja ühise teenimise võimaldamine.

3) EKOE-s ühendatud kirikutes kantakse õpetuse eest vastutust personaalselt, kollegiaalselt ja sinodaalselt. See leiab aset Pühakirja tõlgendamisel selleks kirikult ülesande saanud meeste ja naiste poolt ning Pühakirjast juhinduvates, teoloogilisi ja eetilisi teemasid käsitlevates sinodaalsetes otsustes. Sellisel õpetamisel on kaalu, kui see on avatud ja mitmehäälese konsensususe kujundamise protsessi tulemus, mis lähtub Pühakirjast ja usutunnistustest. Isegi kui otsused langetatakse häälteenamusega, arvestavad evangeelsed kirikud vähemuste häält (vrd LK 45). Me usaldame, et arvamuse kujundamise, otsuse langetamise, vastuvõtu (*Rezeption*) ja kriitilise arutelu protsessis tegutseb Püha Vaim. Selliselt toimub siduv õpetamine Jeesuse Kristuse kirikus. Uus teadlikkus sellisest siduvusest evangeeliumi Vaimus kuulub ülesannete hulka, kuidas olla meie ajal evangeelne kristlane.

4) EKOE-s ühendatud kirikud säilitavad oma iseseisvuse. Küll aga võtavad nad kohustuse liikuda edasi ühise tunnistamise teel. Nii tuleneb kirikuosaduse heakskiitmisest näiteks ka kohustus pidada enne kaugeluulatuva tähtsusega otsuste langetamist kohalikul või piirkondlikul sinodil nõu teiste liikmeskirikutega. Ükski kirik ei tohi end eraldada; igal kirikul on kohustus kaaluda oma otsuste oikumeenilisi tagajärgi. Kirikutel on ülesanne ühendada omavahel partikulaarsus ja katoolsus ning mõelda kaugemale oma senistest piiridest. Selle hulgas on ka küsimus, milliste abinõude või struktuuridega saab EKOE oma liikmeskirikute vastastikuste kohustuste võtmist tugevdada.

Õpetuskõnelusest osavõtjad

Algatusrühm 2007/2008

Prof dr André Birmelé, Reformeeritud ja Luterlike Kirikute Osadus Prantsusmaal
(õpetuskõneluse eesistuja)

Õp prof dr Martin Friedrich, EKOE (õpetuskõneluse sekretär)

Õp dr Rudolf Gebhard, Šveitsi Evangeelne Kirikute Liit

Prof dr Jutta Hausmann, Evangeelne Luterlik Kirik Ungaris

Piiskop em dr Walter Klaiber, Evangeelne Metodisti Kirik Saksamaal

Konsultatsioon septembris 2008

Dr Tilmann Beyrich, Pommeri Evangeelne Kirik

Õp Jörg Bickelhaupt, Evangeelne Kirik Hessenis ja Nassaus

Prof dr André Birmelé, Reformeeritud ja Luterlike Kirikute Osadus Prantsusmaal

Dr John Bradbury, Ühinenud Reformeeritud Kirik Ühendkuningriigis

Dr Gijsbert van den Brink, Evangeelne Kirik Hollandis

Õp Andrea Brunner-Wyss, Evangeelne Metodisti Kirik, Kesk- ja Ida-Euroopa Kesk-
konverents

Õp mag Jan Ciešlar, Sileesia Evangeelne Augsburgi Usutunnistuse Kirik (Tšehhi)

Prof dr Theo Dieter, Luterlik Maailmaliit

Õp Beate Fagerli, Norra Kirik

Prof dr Fulvio Ferrario, Evangeelne Valdeslaste Kirik Itaalias

Õp prof dr Martin Friedrich, EKOE

Õp dr Rudolf Gebhard, Šveitsi Evangeelne Kirikute Liit

Õp dr Zsolt Görözdí, Reformeeritud Kristlik Kirik Slovakkias

Prof dr Jutta Hausmann, Evangeelne Luterlik Kirik Ungaris

Prof dr Ulrich Heckel, Evangeelne Maakirik Württembergis

Õp Peter Jörgensen, Evangeelsete Vabakoguduste Liit Saksamaal

Õp dr Idar Kjølsvik, Norra Kirik

Piiskop em dr Walter Klaiber, Evangeelne Metodisti Kirik Saksamaal

Õp dr Jochen Kramm, EKOE

Piiskop Milan Krivda, Evangeelne Augsburgi Usutunnistuse Kirik Slovakkias

Superintendent dr Gerold Lehner, Evangeelne Augsburgi Usutunnistuse Kirik
Austrias

Õp dr Guy Liagre, Ühendatud Evangeelne Kirik Belgias

Õp dr Lense Lijzen, Remonstrantide vennaskond

Prof dr Andreas Lindemann, Vestfaali Evangeelne Kirik

Prof dr Johannes von Lüpke, Evangeelne Kirik Reinimaal

Õp dr Daniel Mourkojannis, Põhja-Elbe Evangeelne Luterlik Kirik

Prof dr Kirsten Busch Nielsen, Evangeelne Luterlik Rahvakirik Taanis

Õp Balázs Ódor, Reformeeritud Kirik Ungaris
 Õp dr Gábor Viktor Orosz, Evangeelne Luterlik Kirik Ungaris
 Õp dr Volker Ortmann, Kurhessen-Waldecki Evangeelne Kirik
 Õp dr Burkhard Peter, Schaumburg-Lippe Evangeelne Luterlik Kirik
 Õp dr André Ritter, Evangeelne Kirik Lichtensteini Vürstiriigis
 Dr Jan Roskovec, Böömi Vendade Evangeelne Kirik
 Dr Pekka Särkiö, Soome Evangeelne Luterlik Kirik
 Isa Thomas Seville CR, Inglismaa Kirik
 Õp Christophe Singer, Reformeeritud Kirik Prantsusmaal
 Õp Dirk Stelter, Hannoveri Evangeelne Luterlik Kirik
 Prof dr Randar Tasmuth, Eesti Evangeelne Luterlik Kirik
 Prof dr Michael Weinrich, Evangeelne Kirik Saksamaal
 Dr William Weinrich, Läti Evangeelne Luterlik Kirik
 Dr Matthias Wüthrich, Šveitsi Evangeelne Kirikute Liit
 Õp dr Daniel Zikeli, Evangeelne Augsburgi Usutunnistuse Kirik Rumeenias

Lõppredaktsioon 2009/2011

Prof dr André Birmelé, Reformeeritud ja Luterlike Kirikute Osadus Prantsusmaal
 (õpetuskõneluse eesistuja)
 Dr John Bradbury, Ühinenud Reformeeritud Kirik Ühendkuningriigis
 Prof dr Theo Dieter, Luterlik Maailmaliit
 Õp prof dr Martin Friedrich, EKOE (õpetuskõneluse sekretär)
 Õp dr Rudolf Gebhard, Šveitsi Evangeelne Kirikute Liit
 Prof dr Jutta Hausmann, Evangeelne Luterlik Kirik Ungaris
 Piiskop em dr Walter Klaiber, Evangeelne Metodisti Kirik Saksamaal
 Õp dr Jochen Kramm, EKOE
 Prof dr Andreas Lindemann, Vestfaali Evangeelne Kirik
 Prof dr Kirsten Busch Nielsen, Evangeelne Luterlik Rahvakirik Taanis
 Dr Jan Roskovec, Böömi Vendade Evangeelne Kirik

Käesoleva tõlke aluseks on 2013. aastal Evangeelsete Kirikute Osaduse Euroopas (EKOE) nõukogu volitusel Leuenbergi tekstide sarjas ilmunud *Schrift – Bekenntnis – Kirche / Scripture – Confession – Church*, mille koostaja on Michael Bünker (Leuenberger Texte / Leuenberg Documents 14, Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt). Dokumendi tõlge ilmus esmakordselt EKOE nõukogu loal ja koostöös EELK konsistooriumi välissuhete komisjoniga ajakirjas Kirik & Teoloogia nr 151–152/30.10–7.11.2014. Tõlkija saksakeelsest originaalist on Vallo Ehasalu, teoloogiline toimetaja Thomas-Andreas Pöder ja keeleteoimetaja Urmas Nõmmik. Käesoleva väljaande jaoks on teksti veel kord toimetanud Kadri Lääs.